

**2013-nji ýylyň 1-nji sentýabryndan başlap «Bilim hakynda»
Türkmenistanyň kanuny – Türkmenistanyň 2013-nji ýylyň 4-nji
maýynda kabul edilen № 391-IV Kanuny esasynda güýjüni ýitirýär.**

**TÜRKMENISTANYŇ
K A N U N Y**

BILIM HAKYNDÄ

(Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary 2009 ý., № 3, 52-nji madda)

Şu kanun bilim babatdaky jemgyýetçilik gatnaşyklaryny düzgünleşdirýär, bilim ulgamynda döwlet syýasatynyň binýatlyk ýörelgelerini, şeýle hem bilim ulgamynyň maksatlaryny, wezipelerini, hyzmatlaryny we onuň işini dolandyrmagyň tertibini kesgitleýär.

I bap. Umumy düzgünler

1-nji madda. Bilim hakynda düşünje

Bilim almak hukugy Türkmenistanyň raýatlarynyň esasy we aýrylmaz konstitusion hukuklarynyň biri bolup durýar.

Bilimi kämilleşdirmeklik jemgyýetiň ruhy, durmuş, ykdysady we medeni ösüşiniň binýady hökmünde Türkmenistany ösdürmegiň ileri tutulýan ugurlarynyň biri bolup durýar.

Şu kanunda bilim adamyň, jemgyýetiň, döwletiň terbiýe we okatmak babatda isleglerini kanagatlandyrmagy maksat edinýän maksatlaýyn we ulgamlaýyn iş hökmünde kesgitlenýär.

2-nji madda. Bilim babatdaky döwlet syýasatynyň ýörelgeleri

Bilim babatdaky döwlet syýasaty şu aşakdaky ýörelgelere esaslanýar:

- 1) öz ukyplaryny we zehinini doly ulanyp bilmeginde her bir adamyň hukuklarynyň deňligi;
- 2) bilimiň ynsanperwer häsiýeti, umumyadamzat gymmatlyklarynyň, adamyň janynyň we saglygynyň, şahsyýetiň erkin ösmeginiň ileri tutulmagy;
- 3) bilimiň Türkmenistanyň halkynyň milli taryhy, medeniýeti we döredijilik bilen sazlaşykly arabaglanyşygy;
- 4) raýatlyk we watansöýüjilik, zähmetsöýerlik, adam hukuklaryna we azatlyklaryna sarpa goýmak, daş-töwerekdäki tebigata, maşgala, Watana söýgi duýgularyny terbiýelemek;
- 5) döwlet tarapyndan berilýän bilim hyzmatlarynyň ähli görnüşiniň Türkmenistanyň her bir raýaty üçin elýeterli bolmagy;
- 6) her bir raýat üçin umumy orta bilimiň hökmanylygy we döwlet bilim edaralarynda onuň mugtlugy;
- 7) bilimiň üznüksizligi we onuň basgançaklarynyň biri-biri bilen baglanyşykly yzygiderliligi;
- 8) okatmagyň we bilim edaralarynyň kysymlary, görnüşleri we eýeçilik görnüşleri

boýunça köpdürlüligi;

9) bilim ulgamynyň ylym we önümçilik bilen utgaşmagy hem-de onuň beýleki ýurtlaryň bilim ulgamlary bilen özara baglanyşygy;

10) döwlet bilim ulgamynyň dünýewi häsiýetlilik we onuň dini guramalardan aýrylygy.

3-nji madda. Türkmenistanyň bilim babatdaky kanunçylygy we onuň wezipeleri

1. Türkmenistanyň bilim babatdaky kanunçylygy Türkmenistanyň Konstitusiyasyna esaslanýar hem-de şu Kanundan, beýleki kanunlardan we bilim hakyndaky meseleleri düzgünleşdirýän gaýry kadalaşdyryjy hukuk namalaryndan ybaratdyr.

2. Türkmenistanyň bilim babatdaky kanunçylygynyň wezipeleri aşakdakylardan ybaratdyr:

- Türkmenistanyň raýatlarynyň bilim almaga bolan konstitusion hukugyny üpjün etmek we goramak;

- Türkmenistanyň bilim ulgamynyň üznüksiz işlemegi we ösmegi üçin hukuk kepilliklerini döretmek;

- dürli derejelerdäki döwlet häkimiýeti edaralarynyň we bilim dolandyryş edaralarynyň arasyndaky bilim boýunça ygtyýarlyklaryny tapawutlandyrmak;

- ýuridik we fiziki şahslaryň bilim babatdaky hukuklaryny, borçlaryny, ygtyýarlyklaryny we jogapkärçiligini kesgitlemek, şeýle hem olaryň bu babatdaky gatnaşyklaryny hukuk taýdan kadalaşdyrmak.

4-nji madda. Türkmenistanyň raýatlarynyň bilim babatdaky hukuklarynyň döwlet kepillikleri

1. Türkmenistanyň raýatlaryna olaryň jynsyna, teniniň reňkine, milletine, diline, gelip çykyşyna, ýaşayan ýerine, dine garaýşyna, dünýägaraýşyna, ýaşyna, saglyk ýagdaýyna, durmuş, emläk we wezipe ýagdaýyna garamazdan bilim almak mümkinçiligi kepillendirilýär.

Jyns, ýaş we saglyk ýagdaýynyň alamatlary boýunça aýry-aýry kärler we hünärler boýunça bilim almak üçin olaryň orunlaryny çalyşmak we işlerine bolan talaplaryň şertlerinden, şeýle hem okatmagyň görnüşlerinden ugur alnyp, Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan çäklendirmeler belenilip bilner.

2. Döwlet bilim almak üçin bilim ulgamyny we degişli durmuş-ykdysady şertleri döretmek arkaly raýatlaryň bilim almaga bolan hukugyny üpjün edýär.

3. Döwlet raýatlar üçin mekdebe çenli we umumy orta bilimiň döwlet bilim edaralarynda umumy elýeterli we mugt bolmagyny, şeýle hem, raýat hünär biliminiň belli bir basgançagyny şu Kanunda göz önünde tutulan tertipde ilkinji gezek alýan bolsa, hünär bilimiň döwlet bilim edaralarynda bäsleşik esasynda umumy elýeterli we mugt bolmagyny kepillendirýär.

4. Durmuş taýdan goldawa mätäç raýatlaryň bilim almaga bolan hukuklaryny amala aşyrmak maksady bilen, olaryň bilim alýan döwründe üpjünçiligi bilen bagly harajatlary döwlet öz üstüne alýar. Şunuň ýaly goldaw berilýän raýatlaryň toparlary, goldaw bermeginiň tertibi we onuň möçberleri Türkmenistanyň kanunçylygy tarapyndan belenýär.

5. Döwlet saglyk ýagdaýy sebäpli mümkinçilikleri çäkli, ýagny beden we (ýa-da) akyl taýdan ösüşinde kemçilikler bar bolan raýatlaryň bilim almagy, ýörite pedagogik çemeleşmeleriň esasynda olaryň ösüşindäki bozulmalary düzetmek we olaryň durmuş taýdan uýgunlaşmagy üçin şertleri döredýär.

6. Döwlet aýratyn tapawutly ukypalarynyň bardygyny görkezen raýatlaryň bilim almagy üçin ýörite döwlet talyphaklaryny, şol sanda daşary ýurtda okamak üçin hem talyphaklaryny bermek arkaly olara ýardam berýär. Şeýle talyphaklaryny bermegiň şertleri we tertibi Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenýär.

5-nji madda. Okatmagyň we terbiýelemegiň dilleri

1. Bilim edaralarynda okatmagyň we terbiýelemegiň dilleri Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda kesgitlenilýär.

2. Türkmen dili döwlet dili hökmünde, eýeçiliginiň görnüşine garamazdan, bilim edaralarynyň ähli kysymlarynda okatmagyň we terbiýelemegiň esasy dilidir.

Ähli bilim edaralary Türkmenistanyň döwlet diliniň okadylmagyny üpjün etmelidirler.

3. Döwlet Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda Türkmenistanyň raýatlaryna öz ene dilini öwrenmäge ýardam edýär.

4. Türkmenistanyň kanunçylygyna we onuň halkara şertnamalaryna laýyklykda Türkmenistanda daşary ýurt döwletleriniň ýa-da olar bilen bilelikdäki bilim edaralary döredilip bilner, olarda okatmagyň esasy dili degişli daşary ýurt dili (dilleri) bolup biler.

Şunuň ýaly bilim edaralarynda Türkmenistanyň döwlet dili bilim maksatnamasynyň milli böleginiň düzümine girýän dersleri okatmak üçin ulanylýar.

5. Döwlet eýeçiliginiň görnüşine garamazdan bilim edaralarynyň ähli kysymlarynda Türkmenistanyň raýatlarynyň daşary ýurt dillerini özleşdirmegine ýardam edýär.

Daşary ýurt dillerini öwrenmek umumybilim we hünär maksatnamalaryna hökmany ders hökmünde girizilýär.

6. Döwlet Türkmenistanyň halkara şertnamalaryna laýyklykda onuň çäginde daşarda ýaşayan türkmen milletinden bolan raýatlaryň ene dilinde umumy orta bilim almagyna ýardam edýär.

II bap. Bilim ulgamy

6-njy madda. Bilim ulgamy we onuň basgançaklary

1. Türkmenistanda bilim ulgamy:

- sazlaşykly yzygiderlilikdäki dürli basgançakly bilim maksatnamalaryndan we döwlet bilim standartlaryndan;
- olary durmuşa geçirýän bilim edaralarynyň ulgamyndan;
- bilimi dolandyryş edaralaryndan we olaryň tabynlygyndaky edaralardan hem-de guramalardan ybaratdyr.

2. Türkmenistanda şu aşakdaky bilim basgançaklary bellenilýär:

- mekdebe çenli bilim;
- umumy orta bilim;
- başlangyç hünär bilimi;
- orta hünär bilimi;
- ýokary hünär bilimi;
- ýokary okuw mekdebinden soňky hünär bilimi.

7-nji madda. Bilim maksatnamalary

1. Bilim maksatnamasy belli bir basgançakdaky bilimiň mazmunyny kesgitleýär hem-

de okuw meýilnamalaryndan we dersleriň okuw maksatnamalaryndan ybarat.

2. Türkmenistanda bilim maksatnamalary şu aşakdakylara bölünýär:

1) umumybilim;

2) hünär bilimi.

3. Umumybilim maksatnamalary şahsyýetiň umumy medeniýetini kemala getirmek, şahsyýetiň jemgyýetdäki durmuşa uýgunlaşmak wezipelerini çözmäge, hünär bilimi maksatnamalaryny oýlanyşykly saýlap almak üçin esas döretmäge gönükdirilendir.

Umumybilim maksatnamalaryna:

1) mekdebe çenli bilim;

2) başlangyç bilim;

3) umumy orta bilim;

4) mekdepden daşary bilim maksatnamalary degişlidir.

4. Hünär bilimi maksatnamalary umumybilim we hünär derejelerini almak hem-de olary yzygiderli ýokarlandyrmak wezipelerini çözmäge, degişli käri bolan hünärmenleri taýýarlamaga gönükdirilendir.

Hünär bilimi maksatnamalaryna:

1) başlangyç hünär bilimi;

2) orta hünär bilimi;

3) ýokary hünär bilimi;

4) ýokary okuw mekdebinden soňky hünär bilimi;

5) hünär taýýarlygy;

6) işgärleriň hünär derejesini ýokarlandyrmak we olary gaýtadan taýýarlamak maksatnamalary degişlidir.

5. Bilim edaralarynda bilim maksatnamalaryny özleşdirmegiň kadalaşdyrylan möhletleri şu Kanun we eýeçiligiň degişli görnüşlerindäki we kysymalaryndaky bilim edaralary hakyndaky birkysmy düzgünnamalar ýa-da degişli döwlet bilim standartlary bilen kesgitlenýär.

8-nji madda. Bilimiň mazmunyna bildirilýän umumy talaplar

1. Bilimiň mazmuny:

- Türkmenistanyň raýatynda dünýä derejesine laýyk gelýän umumy we hünär medeniýetini kemala getirmegi;

- şahsyýetiň milli we dünýä medeniýetine goşulyşmagyny;

- şahsyýetiň ýokary ruhy-ahlak sypatlarynyň kemala getirilmegini;

- Türkmenistanyň işgärler kuwwatlylygynyň üznüksiz kemala getirilmegini we ösdürilmegini;

- okaýanlaryň hünär we degişli käri almaklaryny üpjün etmelidir.

2. Bilimiň mazmuny Türkmenistanda türkmen halkynyň milli jebisligini, raýatlyk, milletara we konfessiýaara asudalygyny we ylalaşyklylygyny gazanmak maksatlaryna laýyk gelmelidir, dünýägaraýyş çemeleşmeleriniň köpdürlüligini göz önünde tutmalydyr, okaýanlaryň pikirlerini we garaýyşlaryny saýlamak hem-de erkin aýdyp bilmek hukugyny amala aşyrmagyna ýardam bermelidir.

3. Anyk bilim edarasyndaky bilimiň mazmuny okaýanlar (terbiýelenýänler) tarapyndan degişli döwlet bilim standartlarynyň bildirýän talaplarynyň gazanylmagyny üpjün edýän bilim maksatnamasy (bilim maksatnamalary) bilen kesgitlenýär.

9-njy madda. Döwlet bilim standartlary

1. Türkmenistanda bilim edaralary tarapyndan bilim maksatnamalary durmuşa geçirilende ýerine ýetirilmegi hökmany bolan talaplaryň jeminden ybarat bolan döwlet bilim standartlary bellenilýär.

2. Döwlet bilim standartlary, bilim almagyň görnüşlerine garamazdan, uçurymlaryň bilimine we hünär derejesine adalatly baha bermegiň esasy bolup durýar.

3. Döwlet bilim standartlary Türkmenistanyň bilim giňişliginiň bitewiligini we umumy orta, başlangyç hünär, orta hünär we ýokary hünär bilimiň bilim maksatnamalarynyň sazlaşykly yzygiderliligini üpjün edýär.

4. Saglyk ýagdaýy sebäpli mümkinçiligi çäkli bolan okaýanlar üçin ýörite döwlet bilim standartlary bellenýär.

5. Döwlet bilim standartlaryny işläp düzmek we tassyklamak Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenilýän tertipde amala aşyrylýar.

10-njy madda. Bilim almagyň görnüşleri

1. Okaýanlaryň islegleriniň we mümkinçilikleriniň göz önünde tutulmagy bilen bilim maksatnamalary bilim edarasynyň, özbaşdak bilim almagyň, eksternatyň, şeýle hem uzak aralykdan okatmak tehnologiýalarynyň üsti bilen özleşdirilip bilner.

2. Bilim edaralarynda bilim almagyň gündizki, gündizki-gaýybana (agşamky) we gaýybana ýaly görnüşleri ulanylýar.

3. Anyk umumybilim ýa-da hünär maksatnamasynyň çäklerinde bilim almagyň ähli görnüşü üçin bitewi döwlet bilim standartlary hereket edýär.

4. Okatmagyň gündizki-gaýybana (agşamky) we gaýybana görnüşleri göz önünde tutulmadyk kärleriň we hünärleriň sanawy Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenýär.

11-nji madda. Bilim edaralary

1. Bilim edarasy okaýanlar üçin bir ýa-da birnäçe bilim maksatnamasyny durmuşa geçirmegi we (ýa-da) terbiýelenýänleriň terbiýelenmegini hem-de olara ideg edilmegini üpjün etmegi göz önünde tutýan bilim işini amala aşyrýan edaradyr.

2. Bilim edarasy ýuridik şahs bolup durýar.

3. Türkmenistanyň eýeçilik hakyndaky kanunçylygyna laýyklykda bilim edaralary döwlet, hususy we eýeçiligiň gaýry görnüşinde bolup biler.

Türkmenistanyň bilim ulgamynyň esasy döwlet bilim edaralary düzýär.

Türkmenistanyň bilim hakyndaky kanunçylygy eýeçiliginiň görnüşine we tabynlygyna garamazdan, Türkmenistanyň çäklerinde ýerleşýän bilim edaralarynyň ählisine degişlidir.

4. Şu aşakdaky kysymly edaralar bilim edaralaryna degişlidir:

- 1) mekdebe çenli çagalar edaralary;
- 2) umumybilim edaralary;
- 3) başlangyç hünär bilimi edaralary;
- 4) orta hünär bilimi edaralary;
- 5) ýokary hünär bilimi edaralary;
- 6) ýokary okuw mekdebinden soňky hünär bilimini amala aşyrýan edaralar;
- 7) işgärleriň hünär derejesini ýokarlandyryýan we olary gaýtadan taýýarlaýan edaralar;
- 8) saglyk ýagdaýy sebäpli mümkinçilikleri çäkli okaýanlar we terbiýelenýänler üçin ýörite bilim edaralary;
- 9) ýetim çagalar we ata-eneleriň (olaryň ornuny tutýan adamlaryň) hossarlygyndan

mahrum bolan çagalar üçin ýörite bilim edaralary;

10) mekdepeden daşary bilim edaralary;

11) bilim işini amala aşyran beýleki edaralar.

5. Bilim edaralarynyň işi Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan tassyklanýan eýeçiligiň degişli kysymyndaky we görnüşlerindäki bilim edaralary hakyndaky birkysmy düzgünnamalar we bilim edaralarynyň olaryň esasynda işlenip taýýarlanylýan tertipnamalary bilen düzgünleşdirilýär.

Bilim edarasynyň tertipnamasynyň gurluşy, ony tassyklamagyň we hasaba almagyň tertibi Türkmenistanyň kanunçylygy bilen düzgünleşdirilýär.

6. Bilim edarasynyň hukuk ýagdaýy (kysymy, görnüşi, eýeçiliginiň görnüşi) ony esaslandyryjy tarapyndan bellenýär.

7. Bilim edaralarynyň bilimi ösdürmek we kämilleşdirmek maksady bilen bilim birleşiklerini, şol sanda edaralaryň, kärhanalaryň we jemgyýetçilik birleşikleriniň gatnaşmagynda bilim birleşiklerini döretmäge hukugy bardyr. Bilim birleşikleri öz işini degişli tertipnamalaryna laýyklykda amala aşyrýarlar. Bilim birleşiklerini döretmegiň, olary hasaba almagyň we olaryň işiniň tertibi Türkmenistanyň kanunçylygy bilen kesgitlenýär.

12-nji madda. Bilim edaralaryny esaslandyryjylar

1. Şu aşakdakylar bilim edaralarynyň esaslandyryjylary bolup biler:

- döwlet häkimiýet we dolandyryş edaralary;
- ýerli öz-özüni dolandyryş edaralary;
- ýurdumyzyň we daşary ýurtlaryň eýeçiligiň ähli görnüşli edara düzümleri;
- Türkmenistanyň çäklerinde hasaba alnan jemgyýetçilik birleşikleri;
- Türkmenistanyň raýatlary we daşary ýurt raýatlary.

Esaslandyryjynyň üýtgedilip guralan halatynda onuň hukuklary degişli hukuk oruntutarlaryna geçýär.

2. Harby we hukuk goraýyş edaralary üçin işgärleri taýýarlamagyň bilim maksatnamalaryny amala aşyran bilim edaralarynyň ähli kysymalarynyň we görnüşleriniň esaslandyryjysy diňe Türkmenistanyň Ministrler Kabineti bolup biler.

3. Esaslandyryjy bilen bilim edarasynyň arasyndaky gatnaşyklar olaryň arasynda Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda baglaşylan şertnama bilen kesgitlenýär.

13-nji madda. Bilim bermek işini guramaga bildirilýän umumy talaplar

1. Bilim edarasynda bilim bermek işini guramak okuw meýilnamalaryna, dersleriň okuw maksatnamalaryna we sapaklaryň tertibine laýyklykda amala aşyrylýar.

2. Bilim edarasy ygtyýarlandyrylan döwlet bilimi dolandyryş edarasy tarapyndan işlenip düzülen okaýanlaryň baha ulgamyny, aralyk baha jemlemesiniň baha berlişiniň görnüşleriniň, tertibiniň we yzygiderliliginiň ulgamyny ulanýar.

3. Umumybilim we hünär bilimi maksatnamalarynyň özleşdirilmegi okaýanlaryň hökmany jemleýji döwlet synagyny tabşyrmagy bilen tamamlanýar.

4. Bilim edarasynda tertip-düzgün okaýanlaryň, terbiýelenýänleriň, pedagoglaryň adam mertebesine sarpa goýmak esasynda saklanylýar. Okaýanlara, terbiýelenýänlere fiziki güýç we psihiki zorluk usullaryny ulanmaga ýol berilmeýär.

5. Bilim edarasy okaýanlaryň bilim maksatnamalaryny özleşdirmekleriniň netijeleriniň şahsy hasabyny ýöredýär, şeýle hem bu netijeleri ygtyýarlandyrylan döwlet bilimi dolandyryş edarasy tarapyndan kesgitlenen tertipde arhiwlerde kagyz we (ýa-da)

elektron göterijilerde saklaýar.

14-nji madda. Raýatlary bilim edaralaryna kabul etmäge bildirilýän umumy talaplar

1. Türkmenistanyň raýatlaryny bilim edaralaryna kabul etmäge bildirilýän umumy talaplar şu Kanun hem-de eýeçiligiň degişli kysymly we görnüşli bilim edaralary hakyndaky birkysmy düzgünnamalar bilen düzgünleşdirilýär.

2. Raýat bilim edarasyna kabul edilende bilim edarasynyň tertipnamasy, bilim işini alyp barmaga we bilim barada döwlet nusgasyndaky resminamany bermäge hukuk berýän ygtyýar beriji resminamalar, bu bilim edarasynyň durmuşa geçirilýän esasy bilim maksatnamalary we bilim işini guramagy kadalaşdyrýan beýleki resminamalar bilen tanyşdyrmaga borçludyr.

3. Raýatlary döwlet bilim edaralaryna hünär bilimini almak üçin kabul etmek olaryň arzalary boýunça bäsleşik esasynda amala aşyrylýar. Bäsleşigiň şertlerine görä raýatlaryň bilim almaga bolan hukuklarynyň we raýatlaryň arasyndan degişli bilim maksatnamasyny özleşdirmäge has ukyply we taýýarlykly bolanlaryň kabul edilmek hukuklarynyň döwlet kepillikleriniň berjaý edilmegi üpjün edilmelidir.

4. Hünärmenleri taýýarlamagyň okuwa girýänlerden belli bir döredijilik ukypalarynyň, beden we ruhy häsiýetleriň bolmagyny talap edýän ugurlary (hünärleri) boýunça okatmak üçin orta we ýokary hünär bilimi döwlet edaralarynyň netijeleri bäsleşik geçirilende umumybilim derslerinden geçirilýän giriş synaglarynyň netijeleri bilen bir hatarda göz önünde tutulýan goşmaça döredijilik we (ýa-da) hünär häsiýetli synaglary geçirmäge hukugy bardyr.

Girişde goşmaça döredijilik we (ýa-da) hünär häsiýetli synaglar geçirilip bilinjek hünärmenleri taýýarlamagyň ugurlarynyň (hünärleriniň) sanawy Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan kesgitlenýär.

Okuwy raýatlaryň döwlet gullugyna girmegi we döwlet syrlary bar bolan maglumatlara ygtyýarynyň bolmagy bilen baglanyşykly döwlet orta we ýokary hünär bilimi edaralarynyň goşmaça synaglarynyň we olara kabul etmegiň şertleriniň sanawy Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan belenilýär.

5. Şu aşakdakylar giriş synaglaryndan üstünlikli geçen ýagdaýynda döwlet orta we ýokary hünär bilimi edaralaryna bäsleşiksiz kabul edilýär:

- ýetim çagalar we ata-enesiniň hossarlygyndan mahrum bolan çagalar;
- maýyp çagalar, lukmançylyk-durmuş taýdan anyklaýyş edaralarynyň netijenamasy esasynda degişli bilim edaralarynda okamak gadagan edilmedik I we II topar maýyplary;
- harby gulluk borçlaryny ýerine ýetirýän wagty wepat bolan harby gullukçylaryň çagalary.

6. Şu aşakdakylar giriş synaglaryndan üstünlikli geçen ýagdaýynda döwlet orta we ýokary hünär bilimi edaralaryna kabul edilende artykmaçlyklardan peýdalanýarlar:

- mekdep okuwçylarynyň dersler boýunça döwlet bäsleşiginiň ýeňijileri, okuwa girýän ýylynda umumy bilim dersleri boýunça halkara bäsleşiklerine gatnaşan Türkmenistanyň ýygynyndy toparynyň agzalary;
- taýýarlygyň bedenterbiýä we sporta degişli ugurlary (hünärleri) boýunça bilim edaralaryna okuwa girýän Türkmenistanyň çempionlary we halkara sport ýaryşlarynyň ýeňijileri;
- taýýarlygyň döredijilik ugurlary (hünärleri) boýunça bilim edaralaryna girýän milli we halkara döredijilik bäsleşikleriniň ýeňijileri.

7. Orta ýa-da ýokary hünär okuw mekdebiniň giriş synaglaryna goýberilen işleýän raýata öz islegi boýunça, okuw mekdebine gidýän we gelýän wagtyňy hasaba almazdan, Türkmenistanyň zähmet kanunçylygyna laýyklykda möhletden artyk degişlilikde on we on bäs senenama günlük zähmet haky tölenmeýän rugsat berilýär.

15-nji madda. Mekdebe çenli bilim

1. Ata-ene (olaryň ornuny tutýanlar) çaganyň şahsyýetiniň beden we akyl taýdan ösüşiniň esaslaryny ýaş çaga döwründen kemala getirmäge, ony milli we umumyadamzat ruhy gymmatlyklary bilen tanyşdyrmaga borçludyr.

2. Türkmenistanda mekdebe çenli ýaşly çagalary terbiýelemek we okatmak, olaryň beden we ruhy saglygyny goramak we berkitmek, şahsy başarnyklaryny ösdürmek üçin maşgala kömek hökmünde mekdebe çenli çagalar edaralarynyň ulgamy hereket edýär.

İşleýiş şertlerine baglylykda mekdebe çenli çagalar edaralarynyň: çagalar bakjasy, çagalar bakja-bagy, çagalar bagy we beýleki görnüşleri bolup biler.

3. Mekdebe çenli ýaşly çagalary mekdepde okamaga taýýarlamak hökmanydyr we bu iş maşgalada, mekdebe çenli ýa-da beýleki bilim edaralarynda amala aşyrylýar.

4. Bilimi dolandyryş edaralary pudaklaýyn garaşlylygyna we eýeçiliginiň görnüşine garamazdan ähli mekdebe çenli çagalar edaralaryna usuly ýolbaşçylygy we olaryň işine gözegçiligi amala aşyrylar.

5. Bilimi dolandyryş edaralary ýerli öz-özüňi dolandyryş edaralary bilen bilelikde mekdebe çenli ýaşly çagalary öýde terbiýeleýän maşgalalara usulyýet we maslahat beriş kömegini guraýarlar we utgaşdyrýarlar.

6. Mekdebe çenli çagalar edaralarynyň (olaryň eýeçiliginiň görnüşleri boýunça) guralyşynyň we olaryň işiniň tertibi Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan tassyklanylýan olar baradaky birkysmy düzgünnama bilen kadalaşdyrylýar.

16-njy madda. Umumy orta bilim

1. Umumy orta bilim hökmanydyr.

2. Umumy orta bilim Türkmenistanyň raýatlaryny okatmagyň umumy binýatlyk bilimleriniň çuňňur özleşdirilmegini, akyl we döredijilik ukyplarynyň ösdürilmegini, şeýle hem medeni we beden taýýarlygynyň zerur bolan derejesini üpjün edýän düýpli esasydyr.

Umumy orta bilim onuň aýrylmaz bölegi hökmünde başlangyç bilimi öz içine alýar.

3. Başlangyç bilim maksatnamasy boýunça umumybilim edarasyna okuwa giren ýylynda ýedi ýaşyny doldurýan çagalar okadylyp başlanýar.

Başlangyç bilim maksatnamasy okuwçylara düýpli binýatlyk başlangyç bilimi bermegi, ýagny olara okamagy, ýazmagy we matematikany öwretmegi, şeýle hem olaryň şahsy ukyplaryny ösdürmegi, çaganyň şahsyýetini we özüni alyp barmak medeniýetini kemala getirmegi göz önünde tutýar.

4. Umumy orta bilim maksatnamalaryny özleşdirmegiň kadalaşdyrylan möhleti on ýyldan az bolmaly däl.

5. Hereket ediş şertlerine baglylykda umumybilim edaralarynyň görnüşleri umumybilim mekdebi, ýöriteleşdirilen umumybilim mekdebi (ýöriteleşdirmegiň ugruny görkezmek bilen), umumybilim mekdep-internaty we beýlekiler bolup bilerler.

6. Okaýanyň umumybilim edarasyndaky çykarylmalary onuň on alty ýaşy dolandan soň terbiýeçilik häsiýetli çäreler netije bermedik we okaýanyň bu edarada mundan buýana bolmagy beýleki okaýanlara ýaramaz täsir edýän, olaryň hukuklaryny we işgärleriň hukuklaryny bozýan, şeýle hem umumybilim edarasynyň kadaly işlemegine päsgel berýän

ýagdaýynda amala aşyrylyp bilner.

Okaýanyň okuwdan çykarylmagy baradaky karar ygtyýarlandyrylan döwlet bilimi dolandyryş edarasy tarapyndan onuň ata-enesiniň (olaryň ornuny tutýanlaryň) pikirini göz önünde tutup, kämillik ýaşyna ýetmedikleriň işleri boýunça iş toparyň razylygy bilen kabul edilýär. Ýetim çagalary we ata-enesiniň hossarlygyndan mahrum bolan çagalary okuwdan çykarmak baradaky karar, mundan başga-da, onuň işe ýerleşdirilmegi we umumy orta bilim almagynyň başga görnüşde dowam etdirilmegi boýunça çäreleri amala aşyran, hossarlyk we howandarlyk edarasynyň razylygy bilen kabul edilýär.

7. Öz wagtynda umumy orta bilim almadyk Türkmenistanyň raýatlary öz islegi boýunça ony düzgünnamasy ygtyýarlandyrylan döwlet bilimi dolandyryş edarasy tarapyndan tassyklanýan eksternat ulgamy arkaly tamamlap bilerler.

8. Umumybilim edaralary kärhanalar, edaralar, guramalar bilen baglaşylan şertnamalaryň esasynda, degişli ygtyýarnamasy bolan ýagdaýynda, goşmaça (şol sanda tölegli) bilim hyzmatlary hökmünde okaýanlaryň hünär taýýarlygyny geçirip bilerler. Hünär taýýarlygy diňe okaýanlaryň we olaryň ata-eneleriniň (olaryň ornuny tutýanlaryň) razylygy bilen geçirilip bilner.

9. Umumybilim edaralarynyň (eýeçiligiň görnüşleri boýunça) guralyşynyň we olaryň işiniň tertibi Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan tassyklanýan olar baradaky birkysmy düzgünnama bilen kadalaşdyrylýar.

17-nji madda. Hünär taýýarlygy

1. Hünär taýýarlygynyň maksady okaýanlara belli bir çylşyrymly bolmadyk işi, işler toplumyny ýerine ýetirmek üçin zerur bolan endikleri çaltlaşdyrylan görnüşde öwretmekden ybaratdyr.

2. Hünär taýýarlygy degişli ygtyýarnamasynyň bolan ýagdaýynda bilim edaralarynda, bilim ugurly bolmadyk kärhanalaryň, edaralaryň we guramalaryň okuw bölümlerinde, şeýle hem degişli hünär derejesi bar bolan hünärmenlerden şahsy taýýarlyk tertibinde alnyp bilner.

3. Hünär taýýarlygynyň dowamlylygy okuw sagatlarynyň möçberi we okuw sapaklarynyň geçirilişiniň tertibiniň yzygiderliligi bilen kesgitlenýär.

4. Hünär taýýarlygynyň maksatnamalary boýunça okuw gündizki, şeýle hem gündizki-gaýybana (agşamky) görnüşlerde amala aşyrylýar.

5. Hünär taýýarlygynyň geçilenligi degişli resminama bilen kepillendirilýär we onuň eýesine iş beriji tarapyndan geçirilýän hünär derejesiniň synagy arkaly degişli hünär işini (işleri, işler toplumyny) ýerine ýetirmäge dalaş etmäge mümkinçilik berýär.

18-nji madda. Başlangyç hünär bilimi

1. Başlangyç hünär bilimi taýýarlygynyň maksady umumy orta bilimiň binýadynda jemgyýet üçin peýdaly işiň ähli ugurlary boýunça ussatlygy talap edýän zähmete ukyply işgärleri taýýarlamakdan ybaratdyr.

2. Başlangyç hünär bilimi dürli görnüşli (hünärmentçilik mekdebi, liseý we beýlekiler) başlangyç hünär bilimi edaralarynda, şeýle hem degişli ygtyýarnamalary bolan orta we ýokary hünär bilimi edaralarynda alnyp bilner.

3. Başlangyç hünär bilimi edaralarynda okuw gündizki, şeýle hem gündizki-gaýybana (agşamky) görnüşlerde amala aşyrylýar. Okatmagyň görnüşleri boýunça hünärler Türkmenistanyň başlangyç hünär biliminiň hünärleriniň degişli klassifikatory bilen kesgitlenýär ýa-da Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenýär.

4. Başlangyç hünär biliminiň bilim maksatnamalaryny özleşdirmegiň kadalaşdyrylan möhleti öwrenilýän hünärleriň çylşyrymlylygyna baglylykda bir okuw ýylyndan bir ýarym okuw ýylyna çenli bolýar. Okuwyň anyk möhleti ygtyýarlandyrylan döwlet bilimi dolandyryş edarasy tarapyndan tassyklanýan degişli hünäre taýýarlygyň okuw meýilnamasy bilen kesgitlenýär.

5. Başlangyç hünär bilimi edaralarynyň uçurymlaryna degişli hünär boýunça kär berilýär.

6. Başlangyç hünär bilimini almak onuň eýesine degişli hünär işini amala aşyrmaga, şeýle hem Türkmenistanyň orta we ýokary hünär bilimi edaralarynda okuwyny dowam etdirmäge mümkinçilik berýär.

7. Başlangyç hünär bilimi edaralarynyň (eýeçiligiň görnüşleri boýunça) guralyşynyň we işiniň tertibi Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan tassyklanylýan olar baradaky birkysmy düzgünnama bilen kadalaşdyrylýar.

19-njy madda. Orta hünär bilimi

1. Orta hünär bilimiň maksady umumy orta bilimiň binýadynda Türkmenistanyň ykdysadyýetiniň degişli pudaklary üçin orta bölege degişli hünärmenleri taýýarlamakdan we şahsyýetiň hünär bilimini almak we çuňlaşdyrmak islegini kanagatlandyrmakdan ybaratdyr.

2. Orta hünär bilimi dürli görnüşli (kollej, orta hünär mekdebi we beýlekiler) orta hünär bilimi edaralarynda we degişli ygtyýarnamalary bar bolan ýokary hünär bilimi edaralarynda alnyp bilner.

3. Orta hünär bilimi edaralarynda okuw gündizki, gündizki-gaýybana (ağşamky) we gaýybana görnüşlerde amala aşyrylýar. Okatmagyň görnüşleri boýunça hünärler Türkmenistanyň orta hünär biliminiň hünärleriniň degişli klassifikatory bilen kesgitlenýär ýa-da Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenýär.

Orta hünär bilimi edaralarynda okuwyň gündizki-gaýybana (ağşamky) we gaýybana görnüşlerine talyplyga kabul etmek we hünärmenleri taýýarlamak raýatyň bilim edarasyndaky saýlan hünärine degişli bolan iş ýerinde ýa-da wezipede iki ýyldan az bolmadyk möhletde işlän ýagdaýynda we onuň iş berijisiniň hödürnamasy boýunça amala aşyrylýar.

4. Orta hünär bilimiň bilim maksatnamalaryny özleşdirmegiň kadalaşdyrylan möhleti öwrenilýän hünäre we okuwyň görnüşine baglylykda iki okuw ýylyndan dört okuw ýyly aralygynda bolýar. Okuwyň anyk möhleti Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan tassyklanýan degişli hünäriň okuw meýilnamasy bilen kesgitlenýär.

5. Orta hünär bilimi edaralarynyň uçurymlaryna degişli hünär boýunça kär berilýär.

6. Orta hünär bilimini almak onuň eýesine degişli hünär işini amala aşyrmaga, şeýle hem Türkmenistanyň ýokary hünär bilimi edaralarynda okuwyny dowam etdirmäge mümkinçilik berýär.

7. Orta hünär bilimi edaralary degişli ygtyýarnamasy bolan ýagdaýynda başlangyç hünär biliminiň bilim maksatnamalaryny amala aşyryp bilýär.

8. Orta hünär bilimi edaralarynyň (eýeçiligiň görnüşleri boýunça) guralyşynyň we işiniň tertibi Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan tassyklanýan olar baradaky birkysmy düzgünnama bilen kadalaşdyrylýar.

20-nji madda. Ýokary hünär bilimi

1. Ýokary hünär biliminiň maksady düýpli ylmy we amaly taýdan Türkmenistanyň

ýkdysadyýetiniň pudaklary üçin hünärmenleri taýýarlamakdan hem-de şahsyýetiň bilimini çuňlaşdyrmaga we giňeltmäge bolan isleglerini kanagatlandyrmakdan ybaratdyr.

Ýokary hünär bilimi hünärmenleri taýýarlamak pesinden umumy orta bilimiň binýadynda amala aşyrylýar.

2. Ýokary hünär bilimi dürli görnüşli (uniwersitet, akademiýa, konserwatoriýa, institut we beýlekiler) ýokary hünär bilimi edaralarynda (ýokary okuw mekdeplerinde) alnyp bilner.

3. Ýokary okuw mekdeplerinde okuw gündizki, gündizki-gaýybana (agşamky) we gaýybana görnüşlerde amala aşyrylýar. Okatmagyň görnüşleri boýunça hünärler Türkmenistanyň ýokary hünär biliminiň hünärleriniň degişli klassifikatory tarapyndan kesgitlenýär ýa-da Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenýär.

Ýokary okuw mekdeplerinde okuwgyň gündizki-gaýybana (agşamky) we gaýybana görnüşlerine talyplyga kabul etmek we hünärmenleri taýýarlamak raýatyň bilim edarasyndaky saýlan hünärine degişli bolan iş ýerinde ýa-da wezipede iki ýyldan az bolmadyk möhletde işläň ýagdaýynda we onuň iş berijisiniň hödürnamasy esasynda amala aşyrylýar.

4. Ýokary hünär bilimiň bilim maksatnamalaryny özleşdirmegiň kadalaşdyrylan möhleti kada görä öwrenilýän hünäre we okuwgyň görnüşine baglylykda baş okuw ýylyndan alty okuw ýyly aralygynda bolýar. Okuwgyň anyk möhleti Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan tassyklanýan degişli hünäriň okuw meýilnamasy bilen kesgitlenýär.

5. Ýokary okuw mekdepleriniň uçurymlaryna degişli hünär boýunça kär berilýär.

6. Ýokary hünär bilimini almak onuň eýesine degişli hünär işini amala aşyrmak, şeýle hem özüniň bilim, ylym we pedagogik derejesini ýokary okuw mekdebinden soňky hünär bilimi ulgamy arkaly ýokarlandyrmaga mümkinçilik berýär.

7. Ýokary okuw mekdepleri degişli ygtyýarnamasy bolan ýagdaýynda başlangyç we orta hünär biliminiň bilim maksatnamalaryny amala aşyryp bilýärler.

8. Ýokary okuw mekdepleriniň (eýeçiligiň görnüşleri boýunça) guralyşynyň we işiniň tertibi Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan tassyklanýan olar baradaky birkysmy düzgünnama bilen kadalaşdyrylýar.

21-nji madda. Ýokary okuw mekdebinden soňky hünär bilimi

1. Türkmenistanda üznüksiz bilim ulgamynyň ýokary basgançagy hökmünde ýokary okuw mekdebinden soňky hünär biliminiň maksady ýokary hünär biliminiň binýadynda ýokary hünär derejeli ylmy işgärleri taýýarlamakdyr.

2. Ýokary okuw mekdebinden soňky hünär bilimi ýokary hünär bilimi edaralarynda we ylmy edaralarda döredilýän ordinaturada, aspiranturada (adýunkturada) we doktoranturada, şeýle hem alymlyk derejesine dalaşgärlik arkaly alnyp bilner.

3. Ýokary okuw mekdebinden soňky hünär biliminiň meseleleri Türkmenistanyň kadalaşdyryjy hukuk namalary bilen düzgünleşdirilýär.

22-nji madda. Işgärleriň hünär derejesini ýokarlandyrmak we olary gaýtadan taýýarlamak

1. Işgärleriň hünär derejesini ýokarlandyrmak we olary gaýtadan taýýarlamak hünär bilimlerini we endikleri çuňlaşdyrmak, ylmyň we tehnologiýalaryň, şeýle hem halkara tejribesiniň häzirkizaman gazananlaryny hasaba almak bilen hünär bilimlerini täzelemek, täze hünärleri, kärleri we derejeleri öwrenmek maksady bilen amala aşyrylýar.

2. Türkmenistanyň zähmet kanunçylygyna laýyklykda iş beriji öz hajatlary üçin zähmet ýa-da işgärler toparynyň köpçülikleýin şertnamasy (ylalaşygy), şeýle hem işgärler tarapyndan işiň (gullugyň) degişli görnüşleriniň ýerine ýetiriliş şertleri bilen kesgitlenýän tertipde amala aşyrylýan işgärleriň hünär derejesini ýokarlandyrmagyň we olary gaýtadan taýýarlamagyň zerurlygyny hem-de olaryň görnüşlerini özbaşdak kesgitleýär.

Eger işgär hünär boýunça gaýtadan taýýarlamak ýa-da hünär derejesini ýokarlandyrmak tamamlanandan soň, esassyz sebäplere görä şertnama boýunça öz borçlaryny ýerine ýetirmese, onda ol iş berijiniň bu maksatlar üçin çykdaýjalarynyň öwezini dolmaga borçludur.

3. İşgärleriň (işçileriň, gullukçylaryň, hünärmenleriň) hünär derejesini ýokarlandyrmak we olary gaýtadan taýýarlamak döwlet serişdeleriniň hasabyna, şeýle hem şertnamalaýyn esasyda, bilim bermek we işgärleri hünäre taýýarlamak işi babatda degişli ygtyýarnamasynyň bar bolan ýagdaýynda ähli kysymdaky bilim edaralarynda, ylmy guramalarda we önümçilikde, beýleki guramalarda, işgärleriň hünär derejesini ýokarlandyrmagyň hem-de olary gaýtadan taýýarlamagyň maksatnamalarynyň talaplary bilen kesgitlenýän okuw görnüşinde amala aşyrylyp bilner.

4. İşgärleriň hünär derejesini ýokarlandyrmagy we olary gaýtadan taýýarlamagy guramagyň we geçirmegiň meseleleri Türkmenistanyň kanunçylygy tarapyndan kadalaşdyrylýar.

23-nji madda. Mekdepden daşary okuw we terbiýe

1. Mekdepden daşary okuw we terbiýe bilim ulgamynyň aýrylmaz bölegidir we çagalaryň, okuwçy ýaşlaryň ukyplaryny we zehinlerini ösdürmäge, olaryň gyzyklanmalaryny, ruhy talaplaryny kanagatlandyrmaga gönükdirilendir.

2. Çagalaryň we ýaşlaryň köp taraply gyzyklanmalaryny we ukyplaryny ösdürmek maksady bilen mekdepden daşary bilim edaralarynyň ulgamy döredilýär: medeni-estetiki, tebigy-ylmy, tehniki, sport we beýlekiler.

3. Mekdepden daşary iş bilim edaralary, maşgala, jemgyýetçilik guramalary, döredijilik toparlary bilen bilelikde geçirilýär we edaralaryň, höwes bildirilýän işleriň görnüşlerini meýletin saýlap almak ýörelgesine esaslanýar.

4. Mekdepden daşary bilim edaralarynyň dürli görnüşleriniň işi ygtyýarlandyrylan döwlet bilimi dolandyryş edara tarapyndan tassyklanar, olar baradaky birkysmy düzgünnamalar bilen düzgünleşdirilýär.

24-nji madda. Ýörite bilim edaralary

Ýetim çagalar we ata-enesiniň hossarlygyndan mahrum bolan çagalar üçin doly döwlet üpjünçiliginde saklanylýan ýörite bilim edaralary döredilýär. Döwlet maşgala kysymly çagalar öýleriniň döredilmegine hem-de olaryň işine ýardam we goldaw berýär.

Uzak möhletli bejergä mätäç bolan, beden we akyl ösüşinde ýetmezçilikleri bolan çagalar üçin ýörite bilim edaralary döredilýär.

Ýörite bilim edaralarynyň işi Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan tassyklanýan olar baradaky birkysmy düzgünnama bilen düzgünleşdirilýär.

25-nji madda. Bilim baradaky resminamalar

1. Türkmenistanyň umumybilim (umumy orta bilim) we hünär bilimi maksatnamalaryny amala aşyran döwlet bilim edaralary jemleýji döwlet synaglaryndan

üstünlikli geçen uçurymlara degişli bilimi alandyklaryny kepillendirýän we degişli bilim edarasynyň möhüri bilen tassyklanýan döwlet nusgasyndaky resminamalary berýär.

2. Döwlet hünär synagyndan we akkreditasiýasyndan bellenen tertipde geçen döwlete degişli däl bilim edaralary jemleýji döwlet synaglaryndan üstünlikli geçen uçurymlara bilim baradaky degişli döwlet nusgasyndaky resminamalary berýärler.

3. Ýokary okuw mekdebinden soňky hünär bilimi tamamlap, hünärine degişli işi (dissertasiýany, ylmy işleriň jemi boýunça) goran raýatlara alymlyk derejesi we döwlet nusgasyndaky resminama berilýär.

4. Degişli bilim baradaky döwlet nusgasyndaky resminama Türkmenistanyň döwlet bilim edaralarynda bilimiň indiki basgançagynyň maksatnamalary boýunça okuwly dowam etdirmek üçin zerur şert bolup durýar.

5. Hünär bilimi baradaky resminamalarda görkezilen kär olaryň eýelerine Türkmenistanda hünäri boýunça işlemäge, şol sanda kanunçylykda bellenen tertipde bilimden edilýän hökmany kär talaplary kesgitlenen wezipeleri eýelemäge hukuk berýär.

6. Bilimiň belli bir basgançagyny tamamlap bilmediklere, jemleýji döwlet synaglaryny geçmediklere ýa-da jemleýji döwlet synaglarynda kanagatlanarsyz netijeleri gazananlara bilim edarasynada okandygy baradaky bellenen nusgadaky kepilnama berilýär.

Jemleýji döwlet synaglaryny geçmedik ýa-da jemleýji döwlet synaglarynda kanagatlanarsyz netijeleri gazananlaryň bir ýyldan az bolmadyk möhletden soň jemleýji döwlet synaglaryny gaýtadan tabşyrmaga haklydyrlar.

7. Degişli kysymdaky bilim edarasynada jemleýji döwlet synaglary barasyndaky düzgünnama ygtyýarlandyrylan döwlet bilimi dolandyryş edarasy tarapyndan tassyklanýar.

8. Bilim baradaky resminamalaryň döwlet nusgalarynyň görnüşi Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan tassyklanýar.

III bab. Bilim ulgamynyň dolandyrylyşy

26-njy madda. Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň bilim ulgamy boýunça ygtyýarlyklary

Türkmenistanyň Ministrler Kabineti bilim ulgamynda:

1) Türkmenistanyň Konstitusiýasynyň, şu Kanunyň, bilim ulgamy bilen baglanyşykly Türkmenistanyň Prezidentiniň namalarynyň we Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň çözgütleriniň, Türkmenistanyň halkara şertnamalarynyň ýerine ýetirilişini üpjün edýär;

2) döwlet bilimi dolandyryş edaralarynyň işini kadalaşdyryp düzgünleşdirmegi amala aşyrýar;

3) bilim babatyndaky döwlet syýasatyny işläp düzýär;

4) raýatlaryň bilim almaga bolan konstitusion hukuklarynyň berjaý edilmegini we goralmagyny üpjün edýär;

5) bilim ulgamynyň döwlet dolandyrylyşyny amala aşyrýar;

6) halkara standartlarynyň we tejribesiniň, milletiň taryhynyň we özboluşlylygynyň, şeýle hem ykdysadyýete bazar ýörelgeleriniň girizilmeginiň esasynda bilim reformasynyň geçirilmegini guraýar;

7) bilim ulgamyny ösdürmegiň we kämilleşdirmegiň ýörite maksatnamalaryny işläp düzýär, kabul edýär we ýerine ýetirilmegini üpjün edýär;

8) Türkmenistanyň bilim boýunça döwlet býujetiniň ýerine ýetirilmegini guraýar;

9) bilim ulgamynyň işgärlerine, durmuş taýdan goralmaga mätäç okýanlaryň we

terbiýelenýänleriň goldawyna degişli döwlet ýaşayyş-durmuş syýasatynyň işlenip düzülmegini we onuň durmuşa ornaşdyrylmagyny amala aşyrýar;

10) pedagogika ylmynyň ösdürilmegi boýunça çäreleri amala aşyrýar;

11) daşary ýurtlar we halkara guramalary bilen bilim babatyndaky hyzmatdaşlygy üpjün edýär.

27-nji madda. Döwlet bilimi dolandyryş edaralary we olaryň ygtyýarlyklary

1. Türkmenistanda bilimi dolandyrmak üçin şu kanun we Türkmenistanyň gaýry kadalaşdyryjy hukuk namalary tarapyndan kesgitlenen ygtyýarlyklaryň çäklerinde hereket edýän döwlet bilimi dolandyryş edaralarynyň ulgamy döredilýär.

2. Türkmenistanyň döwlet bilimi dolandyryş edaralary:

ygtyýarlandyrylan döwlet bilimi dolandyryş edarasy;

ýerli ýerine ýetiriji häkimiýet edaralarydyr.

3. Ygtyýarlandyrylan döwlet bilimi dolandyryş edarasy şu aşakdaky ygtyýarlyklary ýerine ýetirýär:

- bilim boýunça döwlet syýasatyny amala aşyrmak;

- bilimiň gelejekki ösüş ugurlaryny, onuň mazmunyna, derejesine we göwrümine bildirilýän talaplary işläp düzmek;

- döwlet bilim standartlaryny işläp düzmek;

- bilim edaralarynyň işini utgaşdyrmak;

- beýleki döwletler bilen halkara gatnaşyklary üpjün etmek, öňdebaryjy tejribäni öwrenmek we ýaýratmak;

- bilim edaralarynyň ähli kysymalarynyň okuw, terbiýeçilik, usulyýet we ylmy işleriniň guralyşynyň kadalaşdyryjy we gözükdiriji resminamalaryny işläp düzmek;

- bilim ulgamynda Türkmenistanyň döwlet býujetini işläp taýýarlamaga gatnaşmak;

- jemleýji döwlet synaglaryny we bilimiň degişli basgançagyny tamamlanlaryndan soň döwlet nusgasyndaky resminamalar berilýän uçurymlaryň taýýarlygynyň hiliniň gözegçiligini ylmy-usuly taýdan üpjün etmek;

- bilim edaralaryna kabul etmegiň şertlerini işläp düzmek;

- bilim edaralarynyň birkysmy düzgünnamalaryny, olaryň hünär synagynyň we akkreditasiýasynyň tertibini işläp düzmek;

- bilim bermek we işgärleri hünäre taýýarlamak işine ygtyýarnama bermek;

- Türkmenistanda daşary ýurtlaryň bilim baradaky resminamalaryny ykrar etmegi, kabul etmegi we olaryň barabarlygyny kesgitlemegi amala aşyrmak;

- bilim işgärleriniň hünär synagynyň we hünär derejelerini ýokarlandyrmagyň tertibini işläp düzmek.

Ygtyýarlandyrylan döwlet bilim dolandyryş edarasynyň işläp düzýän kadalaşdyryjy hukuk namalary Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň tabşyrygy boýunça şol edara tarapyndan tassyklanylýp bilner.

4. Ýerli ýerine ýetiriji häkimiýet edaralarynyň ygtyýarlyklaryna şular degişlidir:

- başlangyç we umumy orta bilimiň bilim maksatnamalaryny amala aşyrýan bilim edaralarynda hökmany okamaga degişli bolan çagalaryň hasabyny ýöretmek;

- mekdebe çenli çagalar we umumybilim edaralarynyň ulgamyny ösdürmek, olaryň maddy binýadyny berkitmek, hojalyk hyzmatlaryny üpjün etmek;

- mekdebe çenli çagalar we umumybilim edaralarynyň jaýlaryny we desgalaryny saklamagy üpjün etmek, olaryň daş-töweregini abadanlaşdyrmak;

- bilim işgärlerini, çagalary, okuwçy ýaşlary durmuş taýdan goramak, şeýle hem olar üçin maddy-tehniki we maliýe üpjünçiliginiň kadalaryna laýyklykda iş, terbiýeçilik we

okuw şertlerini döretmek;

- okuwçylaryň we mekdebe çenli ýaşly çagalaryň iýmitlendirilişini guramak;
- oba ýerlerinde ýerli býujetiň serişdeleriniň hasabyna çagalaryň okaýan ýerlerine yzygiderli gatnadylmagyny üpjün etmek;
- umumy bilim berýän edaralaryň okuw-usulyýet üpjünçiligini guramak, pedagogik işgärleriň hünär derejesini kämilleşdirmek we ýokarlandyrmak;
- pedagogik işgärlere bolan zerurlygy kesgitlemek we sargytlary düzmek, olary taýýarlamak barada şertnamalary baglaşmak;
- mekdebe çenli we umumy orta bilimiň derejesine bildirilýän döwlet talaplarynyň ýerine ýetirilişine gözegçilik etmek.

28-nji madda. Bilim edaralarynyň hereket etmeginiň şertleri

1. Bilim edarasy Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda döredilýär we hasaba alynýar.

2. Bilim edaralarynda bilim işini alyp barmaga we Türkmenistanyň kanunçylygy tarapyndan bellenen ýenilliklere bolan hukugy ygtyýarnamanyň berlen pursatyndan başlap döreýär.

Bilim bermek we işgärleri hünäre taýýarlamak işini alyp barmagy ygtyýarlylandyrmagyň tertibi baradaky Düzgünnama Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan tassyklanylýar.

3. Bilim edarasynyň öz uçurmlaryna degişli bilim baradaky döwlet nusgasyndaky resminamany bermäge we Türkmenistanyň Döwlet tugrasynyň şekili bolan möhüri ulanmaga hukugy onuň döwlet akkreditasiýa baradaky şahadatnama bilen kepillendirilen döwlet akkreditasiýasyny geçen pursatyndan başlanýar.

Bilim edarasyna (mekdebe çenli bilim edarasyndan başga) döwlet akkreditasiýasyny geçenligi baradaky berlen şahadatnama onuň hukuk derejesini, şeýle hem okaýanlaryň taýýarlygynyň mazmunynyň we hiliniň döwlet bilim standartlaryna laýykdygyny kepillendirýär.

Bilim edarasynyň döwlet akkreditasiýasy Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň kesgitlän tertibinde geçirilýär.

4. Bilimiň hiline döwlet gözegçiligi döwlet bilimi dolandyryş edarasy tarapyndan uçurmlaryň jemleýji döwlet synaglaryny, gönüden-göni bilim edarasynyň hünär synaglaryny geçirmek, şeýle hem meýilnama boýunça we meýilnamadan daşary okaýanlaryň taýýarlygynyň mazmunyny we hilini, olaryň bilim edaralarynda ýerine ýetirilýän bilim maksatnamalaryna laýyklygyny barlamak arkaly amala aşyrylýar.

Bilim edarasynyň hünär synagynyň we barlaglarynyň geçiriliş tertibi Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenilýär.

5. Bilim edarasy Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda üýtgedilip ýa-da ýatyrylyp bilner.

29-njy madda. Bilim edaralarynyň dolandyrylyşy

1. Bilim edaralarynyň dolandyrylyşy Türkmenistanyň kanunçylygynyň esasynda olaryň birkysmy düzgünnamalaryna we tertipnamalaryna laýyklykda ýeke-täk ýolbaşçylyk we köpçülikleýin ýolbaşçylyk ýörelgeleri boýunça amala aşyrylýar.

2. Bilim edarasyny gös-göni onuň Türkmenistanyň kanunçylygy bilen kesgitlenen tertipde wezipä bellenilýän we wezipeden boşadylýan ýolbaşçysy dolandyryar.

3. Bilim edarasynyň ýolbaşçysynyň wezipesiniň ady, onuň ygtyýarlyklary, bilim

edarasynyň köpçülikleýin dolandyrylyşynyň döredilişiniň we işiniň tertibi, olaryň ygtyýarlyklarynyň paýlanylyşy bilim edaralarynyň birkysmy düzgünnamalary we tertipnamalary tarapyndan kesgitlenilýär.

4. Döwlet bilim edarasynyň ýolbaşçysy Türkmenistanyň kanunçylygy tarapyndan bellenen tertipde hünär synagyny geçýär.

5. Bilim edaralarynda dolandyrmagyň köpçülikleýin ýolbaşçylyk görnüşini döredilýär.

Bilim edarasyny köpçülikleýin dolandyrmagyň alymlar geňeşi, howandarlar geňeşi, pedagogik, usulýet (okuw-usulýet, ylmy-usulýet) geňeşleri we beýleki görnüşleri bolup biler, olaryň işiniň guralyş düzgünleri, şol sanda saýlaw tertibi, bilim edaralarynyň birkysmy düzgünnamalary we tertipnamalary bilen kesgitlenýär.

IV bap. Bilimiň ykdysadyýeti

30-njy madda. Bilim edaralarynyň maliýeleşdirilişi

1. Bilim edarasynyň işiniň maliýeleşdirilişi Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda amala aşyrylýar.

2. Döwlet bilim edaralarynyň maliýeleşdirilişi olarda okaýanlaryň, terbiýelenýänleriň birine düşýän hasaba görä düzülen, bilim edarasynyň her kysymyna we görnüşüne laýyklykda maliýeleşdiriş kadalary esasynda amala aşyrylýar.

Az sanly we olara deňleşdirilýän oba bilim edaralarynyň maliýeleşdiriş kadalary okaýanlaryň we terbiýelenýänleriň sanyna bagly bolmadyk çykdaýjylary göz önünde tutmalydyr.

Bilim edarasynyň maliýeleşdiriliş kadalary Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenilýär.

3. Döwlete degişli däl bilim edaralary döwlet bilim edaralarynyň maliýeleşdiriş kadalaryny öz işinde in pes dereje hökmünde ulanýar.

4. Bäsleşik esasynda ilkinji gezek Türkmenistanyň döwlet býujetiniň hasabyna döwlet bilim standartynyň çäklerinde degişli döwlet bilim edaralarynda başlangyç, ýa orta, ýa-da ýokary hünär bilimini almak üçin okuwa girmek Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan talyplary okuwa kabul etmekligiň tassyklanan meýilnamasyna laýyklykda amala aşyrylýar.

5. Bilim edarasynyň Türkmenistanyň kanunçylygy tarapyndan kesgitlenen tertipde goşmaça tölegli bilim hyzmatlarynyň we düzgünnamada göz önünde tutulan beýleki hyzmatlaryň hasabyna, şeýle hem Türkmenistanyň we daşary ýurtlaryň ýuridik we (ýa-da) fiziki şahslarynyň meýletin haýyr-sahawatlarynyň hasabyna goşmaça maliýe serişdelerini çekmäge hukugy bardyr.

Şol bir wagtyň özünde bilim edarasynyň goşmaça serişdeleri çekmegi esaslandyryjynyň hasabyna maliýeleşdirmegiň kadalarynyň we (ýa-da) möçberiniň peseldilmegini aňlatmaýar.

6. Bilim edaralary býujetden daşary serişdeleriň çäklerinde mätäçlik çekýän talyplara özbaşdak maddy kömek berip biler.

7. Bilim edarasy özüniň maliýe-hojalyk işini özbaşdak amala aşyrýar, onuň özbaşdak balansy we aýratyn hasaby bar.

31-nji madda. Tölegli bilim işi

1. Döwlet hünär bilimi edaralarynyň ýuridik we (ýa-da) fiziki şahslar bilen şertnamalar baglaşmak arkaly okuwyň bahasyny töletmek şerti bilen şu aşakdaky

ýagdaýlarda okatmagy amala aşyrmaga hukugy bardyr:

a) döwlet býujetiniň hasabyna maliýeleşdirilýän degişli bilim boýunça işçi işgärleri we hünärmenleri taýýarlamagyň meýilnama görkezijilerinden daşary;

b) okatmagyň gündizki-gaýybana (agşamky) ýa-da gaýybana görnüşine okuwa girilende;

ç) hünär biliminiň degişli basgançagy boýunça ikinji bilimi almak üçin okuwa girilende.

2. Döwlet bilim edarasynyň degişli ygtyýarnamasy bolan ýagdaýynda ilata, kärhanalara, guramalara we edaralara gaýry tölegli bilim hyzmatlaryny etmäge hukugy bardyr.

Döwlet bilim edarasý bu işden alnan girdejini tertipnamada görkezilen maksatlara laýyklykda peýdalanýar.

Tölegli bilim hyzmatlary Türkmenistanyň döwlet býujetiniň serişdeleriniň hasabyna maliýeleşdirilýän bilim işiniň deregine ýerine ýetirilmeýär. Şeýle iş arkaly gazanylan serişdeler Türkmenistanyň döwlet býujetiniň hasabyna geçirilýär.

3. Döwlete degişli däl bilim edarasý okaýanlardan, terbiýelenýänlerden bilim hyzmatlary üçin töleg alýar.

Alynýan girdeji bilim işiniň çykadjylarynyň öwezini dolmak (şol sanda aýlyk haklary üçin), bilim işini ösdürmek we kämilleşdirmek üçin harç edilýän bolsa, şeýle bilim edarasynyň tölegli bilim işi telekeçilik diýlip hasap edilmeýär.

Döwlete degişli däl bilim edarasynyň we okaýanyň, terbiýelenýäniň, onuň atenesiniň (olaryň ornuny tutýanlaryň) arasyndaky gatnaşyklar bilimiň basgançagyny, okuwyň möhletini, okuw üçin tölegiň möçberini, ygtyýarnamanyň güýjüniň togtadylan ýa-da ýatyrylan, bilim edarasynyň döwlet akkreditasiýasyndan mahrum edilen, bilim edarasynyň ýapylan ýagdaýlarynda bilim edarasynyň kepilliklerini we jogapkärçiligini kesgitleýän şertnama bilen kadalaşdyrylýar.

4. Bilim edarasynyň Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda telekeçilik ýa-da başga görnüşli girdeji getirýän iş bilen meşgullanmaga hukugy bardyr.

Girdeji getirýän şahsy pedagogik işe telekeçiligiň görnüşi hökmünde seredilýär we Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda hasaba alynmaga degişlidir.

32-nji madda. Bilim edaralarynyň maddy binýady

1. Bilim edarasynyň maddy binýady ýerden, binalardan, desgalardan, enjamlardan, ulag serişdelerinden, okatmak, terbiýelemek we bilim ulgamynyň beýleki meselelerini çözmek üçin ulanylýan sarp ediş, ýaşaýyş-durmuş, medeni we beýleki maksatly emläklerden ybaratdyr.

Bilim edarasynyň maddy binýady eýeçilik görnüşine baglylykda onuň eýeçiligine degişli, ýa-da oňa hojalygy doly ýörediş ýa-da derhal dolandyryş hukugy esasynda berkidilen, kärende ýa-da beýleki şertlerde ulanylýan hökmünde bolup biler.

2. Bilim edarasý emläk eýesiniň önünde emlägiň abatlygy we netijeli peýdalanylyşy üçin jogapkärçilik çekýär.

3. Bilim edarasynyň eýeçiligine berlen emlägiň alynmagy we (ýa-da) aýrylmagy diňe Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda amala aşyrylýar.

4. Bilim edarasyna berkidilen döwlet emlägi Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenilen tertipde we şertlerde emlägiň eýesi tarapyndan kärendä berlip bilner.

5. Eýeçiliginde emlägi bar bolan bilim edarasynyň emlägini kärendä beriji hökmünde hereket etmäge hukugy bar.

6. Döwlet bilim edaralarynyň derhal dolandyryşyndaky ýa-da beýleki

garamagyndaky okuw, önümçilik, ýaşayyş-durmuş, medeni maksatly binalary önümçilik we ýaşayyş-durmuş infrastrukturalarynyň desgalary, şol sanda ýaşayyş jaýlary we umumy ýaşayyş jaýlary, şeýle hem lukmançylyk bilim edaralarynyň kliniki binýatlary hususlaşdyrylmaga (döwlet eýeçiliginden aýrylmaga) degişli däldir.

7. Bilim edaralaryny esaslandyryjylar öz ygtyýarlyklaryna laýyklykda bilimiň derejesine we hiline bildirilýän talaplaryň artmagyny göz önünde tutup, olaryň maddy binýadynyň täzelenmegini we ösüşini, okatmagyň we terbiýelemegiň ýaşayyş durmuş şertlerini üpjün edýärler. Bu maksatlar üçin bilim edaralaryna zerur bolan maddy serişdeler we maýa goýumlary bölünip berilýär.

8. Bilim edarasynyň maddy binýadynyň kemelmegine ýa-da onuň ýagdaýynyň ýaramazlaşmagyna getirýän bilkastlaýyn hereketler Türkmenistanyň kanunçylygy tarapyndan kesgitlenen jogapkärçilige eltýär.

V bap. Raýatlaryň bilim almaga bolan hukuklarynyň ýerine ýetirilişiniň durmuş taýdan kepillendirmeleri

33-nji madda. Okaýanlaryň we terbiýelenýänleriň hukuklary we olaryň durmuş taýdan goldanylyşy

1. Bilim edaralarynda okaýanlaryň, terbiýelenýänleriň hukuklary we borçlary şu Kanun, bilim edarasynyň birkysmy düzgünnamasy we tertipnamasy tarapyndan kesgitlenýär.

2. Türkmenistanyň raýatlarynyň şu Kanun we Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyrýan hukuk namalary tarapyndan kesgitlenen tertipde bilim edaralaryny we bilim almagyň görnüşlerini saýlamaga hukugy bardyr.

3. Ähli bilim edaralarynda okaýanlaryň döwlet bilim standartlaryna laýyklykda bilim almaga, goşmaça (şol sanda tölegli) bilim hyzmatlaryndan peýdalanmaga, şeýle hem döwlet bilim edaralarynda okuw kitaplaryny we okuw gollanmalaryny mugt ulanmaga hukuklary bardyr.

4. Eýeçiliginiň görnüşine garamazdan, döwlet akkreditasiýasyny geçen bilim edaralarynyň uçurymlary indiki basgançaga degişli bilim edarasyna okuwa girenlerinde deň hukuklardan peýdalanýarlar.

5. Döwlet bilim edaralarynda okaýanlar, terbiýelenýänler Türkmenistanyň kanunçylygynda kesgitlenen tertipde talyp haklary bilen, umumy ýaşayyş jaýlarynda we internatlarda ýaşayyş ýeri bilen üpjün edilýärler, şeýle hem olara durmuş taýdan goldawynyň gaýry görnüşleri hem berilýär.

6. Türkmenistanyň raýatlarynyň döwlet bilim edaralarynda tölegsiz umumy orta bilimi we ilkinji gezek degişli basgançagyň hünär bilimini bäsleşik esasynda almaga hukuklary bardyr.

7. Hünär bilimi edaralarynda okuwyň gündizki-gaýybana (agşamky) we gaýybana görnüşlerinde okaýanlaryň Türkmenistanyň kanunçylygy tarapyndan bellenen tertipde ýeňilliklerden peýdalanmaga hukuklary bardyr.

8. Bilim edaralarynda ýetim çagalaryň we ata-enesiniň hossarlygyndan mahrum bolan çagalaryň eklenji we okuwy doly döwlet üpjünçiligi esasynda amala aşyrylýar, şol sanda hünär bilimi edaralarynda olaryň ýaşy 23-e ýetýänçä şeýle edilýär.

9. Saglyk ýagdaýlary sebäpli mümkinçilikleri çäkli çagalar üçin bilimi dolandyrys edaralary olaryň bejerilmegini, terbiýelenmegini we okadylmagyny, jemgyýete durmuş taýdan uýgunlaşdyrylmagyny we goşulmagyny üpjün edýän ýörite (düzediş) bilim edaralaryny (synlary, toparlary) döredýärler.

Görkezilen bilim edaralaryna okamaga we terbiýelenmäge ýollanýanlar, şeýle hem doly döwlet üpjünçiligine degişliler Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan kesgitlenilýär.

10. Bilim edaralarynda okaýanlary, terbiýelenýänleri olaryň ata-enesiniň (olaryň ornuny tutýanlaryň) we özüleriniň razyçylygy bolmadyk ýagdaýynda bilim maksatnamasynda göz önünde tutulmadyk zähmete çekmek gadagan edilýär.

11. Okaýanlary, terbiýelenýänleri jemgyýetçilik, jemgyýetçilik-syýasy birleşmelere, hereketlere we partiýalara girmäge mejbur etmäge, şeýle hem olary bu guramalaryň işine we wagyz etmek çärelerine hem-de syýasy hereketlerine gatnaşmaga mejbur etmäge ýol berilmeýär.

34-nji madda. Okaýanlaryň, terbiýelenýänleriň durmuşyny we saglygyny goramak

1. Bilim edarasy okaýanlaryň, terbiýelenýänleriň durmuşynyň goralmagyny we saglygynyň berkidilmegini kepillendirýän şertleri döredýär.

Okaýanlaryň, terbiýelenýänleriň okuw we okuwdan daşary işleriniň möçberi, sapaklarynyň tertibi saglygy goraýyş edaralarynyň tekliplerini nazara almak bilen, ygtyýarlandyrylan döwlet bilimi dolandyryş edarasy tarapyndan we bilim edarasynyň tertipnamasy bilen kesgitlenilýär.

2. Saglyklaryny uzak möhletli bejertmäge mätäç çagalar üçin sagaldyş bilim edaralary, şol sanda sanatoriý görnüşli edaralar döredilýär. Şeýle çagalar üçin okuw sapaklary bilim edaralary tarapyndan öýlerinde ýa-da saglygy bejeriş edaralarynda geçirilip bilner.

3. Bilim edaralarynyň pedagogik işgärleri iş berijiniň serişdeleriniň hasabyna geçirilýän döwürleýin tölegsiz lukmançylyk barlaglaryndan geçmäge borçludylar.

4. Bilim edarasyna okaýanlaryň, terbiýelenýänleriň lukmançylyk hyzmatyny saglygy goraýyş edaralary üpjün edýär. Bilim edarasy saglygy goraýyş işgärlerine olaryň işi üçin degişli şertleri bolan jaýy bermäge borçludyr.

5. Bilim edarasynyň sapaklarynyň tertibi okaýanlaryň, terbiýelenýänleriň iýmitlenmegi üçin ýeterlik dowamly arakesme wagtyny göz önünde tutmalydyr.

Bilim edarasyna iýmitlenmegi guramak üçin şertleri döretmek bilim edarasynyň özüniň üstüne ýüklenýär. Bilim edarasyna okaýanlaryň, terbiýelenýänleriň iýmitlenmegi üçin jaý göz önünde tutulmalydyr.

6. Bilim edaralarynda okaýanlar, terbiýelenýänler üçin zerur bolan okuw, zähmet we dynç alyş şertleriniň döredilmegi üçin Türkmenistanyň kanunçylygyna we degişli bilim edarasynyň tertipnamasyna laýyklykda bilim edaralarynyň wezipeli adamlary jogapkärçilik çekýärler.

35-nji madda. Ata-eneleriň (olaryň ornuny tutýanlaryň) hukuklary we borçlary

1. Ata-eneleriň (olaryň ornuny tutýanlaryň) çagalary terbiýelemäge, olaryň saglygy, ösüşi, okamagy barada alada etmäge, olary zähmete taýýarlamaga, olarda kanunlara, taryhy we türkmen halkynyň milli däp-dessurlaryna hormat goýmak medeniýetini terbiýelemäge konstitusion hukuklary bardyr we borçludylar.

2. Kämilik ýaşyna ýetmedik çagalaryň ata-eneleriniň (olaryň ornuny tutýanlaryň) çagalar umumy orta bilim alýança bilim almagyň görnüşlerini, bilim edarasyny saýlamaga, çaganyň kanuny hukuklaryny we bähbitlerini goramaga, bilim edarasynyň işine gatnaşmaga hukuklary bardyr.

3. Okaýanlaryň, terbiýelenýänleriň ata-eneleri (olaryň ornuny tutýanlar) çagalarynyň umumy orta bilim almaklaryny üpjün etmäge borçludylar.

4. Okaýanlaryň, terbiýelenýänleriň ata-eneleri (olaryň ornuny tutýanlar) bilim edarasynyň tertipnamasynyň talaplaryny ýerine ýetirmäge borçludylar.

5. Okaýanlaryň, terbiýelenýänleriň ata-eneleri (olaryň ornuny tutýanlar) çagalarynyň terbiýesi, olaryň bilim almagy üçin Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda jogapkärçilik çekýärler.

VI bab. Pedagogik işgäriň hukuk ýagdaýy

36-njy madda. Pedagogik işgär düşüňjesi we onuň hukuk ýagdaýy

1. Okaýanlary we terbiýelenýänleri bilim edaralarynda, şeýle hem bilim maksatnamalaryny amala aşyrýan beýleki edaralarda okatmak we (ýa-da) terbiýe bermek bilen bagly bilim (pedagogik) işi bilen meşgul bolýanlar pedagogik işgärlere degişlidirler.

Ýokary okuw mekdepleriniň alymlyk derejeleri we (ýa-da) alymlyk atlary bolan pedagogik işgärleri ylmy-pedagogik işgärler hökmünde hem kesgitlenýärler.

2. Döwlet pedagogik işgärleriň jemgyýetdäki aýratyn hukuk ýagdaýyny ykrar edýär we olaryň hünär işini amala aşyrmagy üçin şertleri döredýär.

37-nji madda. Pedagogik işi bilen meşgullanmak

1. Pedagogik işi bilen meşgullanmaga bilim edaralarynyň birkysmy düzgünnamasyna laýyklykda degişli pedagogik ýa-da hünär bilimi bolanlaryň hukugy bardyr.

2. Lukmanlaryň görkezmeleri ýa-da kazyýetiň hökümi boýunça pedagogik iş bilen meşgullanmak gadagan edilenlere, şeýle hem jenaýatlaryň belli bir görnüşleri üçin iş kesilenlik aýby bolan adamlara bilim edaralarynda pedagogik iş bilen meşgullanmaga rugsat berilmeýär. Degişli lukmancylyk görkezmeleriniň we jenaýatyň görnüşleriniň sanawlary Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan kesgitlenilýär.

3. Döwlet wezipeli adamsynyň ýa-da döwlet gullukçysynyň Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda utgaşdyрма esasynda pedagogik iş bilen meşgullanmaga hukugy bardyr.

4. Pedagogik iş bilen meşgullanýanlar Türkmenistanyň zähmet kanunçylygynda kesgitlenen tertipde pedagogik işden aşakdaky ýagdaýlarda boşadylyp bilner:

- pedagogik işini ýerine ýetirmäge päsgele berýän hünär derejesi ýa-da saglyk ýagdaýy sebäpli eýeleýän wezipesine laýyk gelmedik ýagdaýynda;

- wezipä saýlanylmadyk ýagdaýynda;

- pedagogik işini dowam etmek bilen bir ýere sygyşmaýan ahlaksyzlyk hereketleri eden ýagdaýynda;

- Türkmenistanyň zähmet kanunçylygynyň we bilim edarasynyň tertipnamasynyň beýleki talaplaryny berjaý etmedik ýagdaýynda.

38-nji madda. Pedagogik işgärleriň hukuklary we borçlary

1. Pedagogik işgärleriň:

- öz hünär işi üçin şertleriň döredilmegine;

- özbaşdak pedagogik işini alyp barmaga;

- hünär mertebesini we abraýyny goramaga;

- hünär derejesini ýokarlandyrmaga;

- Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenen tertibe laýyklykda okuw-usuly we ylmy edebiýatlar bilen ýeňillikli şertlerde üpjün edilmäge;

- pedagogik işi we ösüp gelyän ýaş nesli terbiýelemekde gazanan üstünlikleri üçin maddy we ruhy taýdan höweslendirilmäge hukugy bardyr.

Ýokary pedagogik bilimi bolup, döwlet edarasynyň ýollamasy esasynda oba ýerinde ýerleşýän umumybilim edaralarynda pedagogik wezipede işleýän pedagogik işgärleriň işleýän döwründe Türkmenistanyň “Harby borçlulyk we harby gulluk hakynda” Kanunyna laýyklykda harby gulluga çagyrylyşynyň möhletiniň gaýra goýulmagyna hukugy bardyr.

2. Pedagogik işgärler:

- özüniň hünär bilimlerini we pedagogik ussatlygyny hemişe kämilleşdirmäge;

- okuwçylaryň, talyplaryň, terbiýelenýänleriň, olaryň ata-eneleriniň, şeýle hem bile işleýän kärdeşleriniň abraýyna we mertebesine sarpa goýmaga;

- okuw ýokary hünär derejesinde alyp barmaga, okaýanlaryň okuw maksatnamasyny hökmany döwlet talaplarynyň derejesinde özleşdirmeklerini üpjün etmäge;

- okaýanlaryň, terbiýelenýänleriň şahsy we döredijilik ukyplaryny ýüze çykarmak we ösdürmek üçin şertleri döretmäge;

- pedagogika etikasynyň talaplaryny berjaý etmäge borçludylar.

Pedagogik işgärlere okuw işlerinde öz gulluk ýagdaýyny okaýanlary syýasy maksatlar ýa-da Türkmenistanyň Konstitusiyasyna ters gelyän hereketlere çekmek üçin ulanmak gadagan edilýär.

39-njy madda. Bilim ulgamynda zähmet gatnaşyklary

1. İşgär bilen bilim edarasynyň arasyndaky zähmet gatnaşyklary Türkmenistanyň zähmet kanunçylygy bilen düzgünleşdirilýär.

2. Hünär bilimi edaralarynyň pedagogik işgärleri bilen zähmet şertnamalary ygtyýarlandyrylan döwlet bilimi dolandyryş edarasynyň kesgitleän tertibi boýunça geçirilýän bäsleşigiň netijeleri esasynda belli bir möhlete baglaşylar.

3. Bilim edaralarynyň pedagogik işgärleri üçin hepdede 36 sagatdan artyk bolmadyk gysgaldylan dowamlylykdaky iş wagty bellenilýär.

Pedagogik işgärleriň esasy işleri bilen utgaşdyryp işlemekleriniň aýratynlyklary Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan tassyklanylýan esasy iş bilen utgaşdyryp işlemegiň şertleri hakyndaky Düzgünnama bilen kesgitlenilýär.

4. Bilim edaralarynyň pedagogik işgärleri we ýolbaşçylary üçin Türkmenistanyň zähmet kanunçylygyna laýyklykda her ýyl dowamlylygy kyrk baş senenama günü bolan esasy tölegli rugsat bellenilýär.

Her ýyl berilýän esasy rugsat, adaty, şol bilim edarasyna işe giren wagtyna garamazdan tomusky dynç alyş döwründe berilýär.

5. Bilim edarasynyň pedagogik ýa-da önümçilik işini ylmy iş bilen üstünlikli utgaşdyrýan işgärine degişli alymlar geňeşiniň hödürlemegi boýunça ortaça zähmet hakyny we esasy iş ýerindäki wezipesini saklamak şerti bilen kandidatlyk dissertasiýasyny tamamlamak üçin, şeýle hem okuw kitaplaryny we okuw-usulyýet gollanmalaryny ýazmak üçin üç aýlyk, doktorlyk dissertasiýasyny tamamlamak üçin alty aýlyk döredijilik rugsady berilýär.

6. Bilim edarasynyň işgärine iş haky zähmet şertnamasynda göz önünde tutulan wezipeler borçlarynyň we işiň ýerine ýetirilendigi üçin tölenilýär.

7. Ähli kysymdaky bilim edaralarynyň hem-de beýleki kärhanalaryň, guramalaryň we edaralaryň işgärleriniň pedagogik işi amala aşyran döwründe ylymlaryň doktory we

kandidaty alymlyk derejeleri hem-de professor we dosent alymlyk atlary üçin Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň kesgitlän tertibinde we möçberinde zähmet hakyna goşmaçalar bellenilýär.

VII bab. Bilim babatdaky halkara işi

40-njy madda. Halkara hyzmatdaşlygy

1. Türkmenistanyň bilim babatdaky halkara hyzmatdaşlygy Türkmenistanyň kanunçylygyna we Türkmenistanyň halkara şertnamalaryna laýyklykda amala aşyrylýar. Eger Türkmenistanyň halkara şertnamalarynda Türkmenistanyň kanunçylygynda göz önünde tutulan kadarlardan başga kadalar bellenen bolsa, onda halkara şertnamanyň kadalary ulanylýar.

2. Ygtyýarlandyrylan döwlet bilimi dolandyryş edarasy bilim babatdaky halkara hyzmatdaşlygy ýaşlary okatmagyň we terbiýelemegiň döwrebap dünýä tejribelerini seljeriş we çaklama ulgamy, şeýle hem öňdebaryjy pedagogik tejribäni öwrenmäge we ornaşdyrmaga hem-de hünärmenleri taýýarlamak üçin netijeli gatnaşyklary ýola goýmaga gönükdirilen döwletara gatnaşyklar arkaly amala aşyrylar.

Bilim ulgamyny dolandyryş edaralary, bilim guramalary Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenilen tertipde dürli bilim maksatnamalaryny durmuşa geçirýän daşary ýurt kärhanalary, guramalary we edaralary bilen göni aragatnaşyklary ýola goýup bilerler.

3. Türkmenistanyň raýatlary bolmadyk türkmen milletiniň wekilleriniň Türkmenistanyň bilim edaralarynda Türkmenistanyň raýatlary üçin bellenilen şertlerde bilim almaga hukuklary bardyr.

4. Türkmenistan daşary ýurtlarda ýaşaýan türkmen milletiniň wekilleriniň bilime bolan isleglerini kanagatlandyrmaga Türkmenistanyň halkara şertnamalary bilen bellenilen tertipde pedagogik işgärleri taýýarlamak üçin kömek bermek we türkmen dilindäki okuw-usulyýet edebiýatlary bilen üpjün etmek arkaly ýardam berýär.

5. Daşary ýurt raýatlarynyň Türkmenistanyň bilim edaralarynda, şeýle hem Türkmenistanyň raýatlarynyň daşary ýurt bilim edaralarynda bilim almagy şu Kanuna we Türkmenistanyň halkara şertnamalaryna laýyklykda ýuridik şahslar, şeýle hem fiziki şahslar tarapyndan bilim edaralary, bilimi dolandyryş edaralary bilen göni baglaşylan şertnamalar boýunça amala aşyrylýar.

6. Türkmenistanda hemişelik ýaşaýan daşary ýurt raýatlarynyň we raýatlygy bolmadyk adamlaryň Türkmenistanyň bilim edaralarynda bilim almagy Türkmenistanyň kanunçylygyna we halkara şertnamalaryna laýyklykda amala aşyrylýar.

7. Türkmenistanyň çäginde daşary ýurt döwletleriniň ýa-da olar bilen bilelikdäki bilim edaralarynyň (ýa-da olaryň şahamçalarynyň) guralyşy we hereket edişi Türkmenistanyň kanunçylygyna we halkara şertnamalaryna laýyklykda amala aşyrylýar.

8. Türkmenistanyň çäginde bilim baradaky daşary ýurt resminamalaryny ykrar etmek, alymlyk derejelerini bermek we alymlyk atlaryny dakmak Türkmenistanyň kanunçylygyna we halkara şertnamalaryna laýyklykda amala aşyrylýar.

41-nji madda. Daşary ykdysady iş

Bilimi dolandyryş edaralarynyň, bilim edaralarynyň daşary ykdysady işi Türkmenistanyň kanunçylygy bilen bellenilen tertipde özbaşdak amala aşyrmaga hukuklary bardyr.

VIII bap. Jemleýji düzgünler

42-nji madda. Türkmenistanyň bilim hakyndaky kanunçylygynyň bozulmagy üçin jogapkärçilik

Türkmenistanyň bilim hakyndaky kanunçylygynyň bozulmagy Türkmenistanyň kanunçylygy bilen bellenen jogapkärçilige eltýär.

43-nji madda. "Bilim hakynda" Türkmenistanyň kanunyny güýje girizmek

Şu kanun resmi taýdan çap edilen gününden güýje girýär.

Şu kanunynyň güýje giren gününden başlap, şu aşakdaky Türkmenistanyň kanunlaryny güýjüni ýitiren diýip hasap etmeli:

1) Türkmenistanyň Mejlisi tarapyndan 1993-nji ýylyň 1-nji oktyabrynda kabul edilen "Türkmenistanda bilim hakynda" Türkmenistanyň kanunyny (Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 1993 ý., № 9-10, 71-nji madda);

2) Türkmenistanyň Mejlisi tarapyndan 2007-nji ýylyň 15-nji fewralynda kabul edilen "Türkmenistanda bilim hakynda" Türkmenistanyň kanunyna üýtgetme girizmek hakynda" Türkmenistanyň kanunyny (Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2007 ý., № 1, 5-nji madda).

**Türkmenistanyň
Prezidenti**

**Gurbanguly
Berdimuhamedow**

Aşgabat şäheri.

2009-njy ýylyň 15-nji awgusty.

№ 51-IV

Symfony\Component\HttpFoundation\File\Exception\FileNotFoundException: The file "C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTTP\www\public\Bilim hakynda.doc" does not exist in file C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTTP\www\vendor\symfony\HttpFoundation\File\File.php on line 36

```
#0 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTTP\www\vendor\symfony\HttpFoundation\BinaryFileResponse.php(94): Symfony\Component\HttpFoundation\File\File->__construct('C:\\Users\\Admini...')
#1 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTTP\www\vendor\symfony\HttpFoundation\BinaryFileResponse.php(52): Symfony\Component\HttpFoundation\BinaryFileResponse->setFile('C:\\Users\\Admini...', 'attachment', false, true)
#2 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTTP\www\vendor\laravel\framework\src\Illuminate\Routing\ResponseFactory.php(165): Symfony\Component\HttpFoundation\BinaryFileResponse->__construct('C:\\Users\\Admini...', 200, Array, true, 'attachment')
#3 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTTP\www\app\Http\Controllers\ActController.php(35): Illuminate\Routing\ResponseFactory->download('C:\\Users\\Admini...')
#4 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTTP\www\vendor\laravel\framework\src\Illuminate\Routing\Controller.php(54): App\Http\Controllers\ActController->export_word('36786')
#5 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTTP\www\vendor\laravel\framework\src\Illuminate\Routing\ControllerDispatcher.php(45): Illuminate\Routing\Controller->callAction('export_word', Array)
#6 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTTP\www\vendor\laravel\framework\src\Illuminate\Routing\Route.php(262): Illuminate\Routing\ControllerDispatcher->dispatch(Object(Illuminate\Routing\Route), Object(App\Http\Controllers\ActController), 'export_word')
#7 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTTP\www\vendor\laravel\framework\
```

```
src\Illuminate\Routing\Route.php(205): Illuminate\Routing\Route->runController()  
#8 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\  
src\Illuminate\Routing\Router.php(721): Illuminate\Routing\Route->run()  
#9 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\  
src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(128): Illuminate\Routing\Router->Illuminate\  
Routing\{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))  
#10 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\app\Http\Middleware\  
Check.php(30): Illuminate\Pipeline\Pipeline->Illuminate\Pipeline\{closure}  
(Object(Illuminate\Http\Request))  
#11 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\  
src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(167): App\Http\Middleware\Check-  
>handle(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Closure))  
#12 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\app\Http\Middleware\  
Locale.php(27): Illuminate\Pipeline\Pipeline->Illuminate\Pipeline\{closure}  
(Object(Illuminate\Http\Request))  
#13 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\  
src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(167): App\Http\Middleware\Locale-  
>handle(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Closure))  
#14 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\  
src\Illuminate\Routing\Middleware\SubstituteBindings.php(50): Illuminate\Pipeline\  
Pipeline->Illuminate\Pipeline\{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))  
#15 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\  
src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(167): Illuminate\Routing\Middleware\  
SubstituteBindings->handle(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Closure))  
#16 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\  
src\Illuminate\Foundation\Http\Middleware\VerifyCsrfToken.php(78): Illuminate\  
Pipeline\Pipeline->Illuminate\Pipeline\{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))  
#17 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\  
src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(167): Illuminate\Foundation\Http\Middleware\  
VerifyCsrfToken->handle(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Closure))  
#18 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\  
src\Illuminate\View\Middleware\ShareErrorsFromSession.php(49): Illuminate\Pipeline\  
Pipeline->Illuminate\Pipeline\{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))  
#19 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\  
src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(167): Illuminate\View\Middleware\  
ShareErrorsFromSession->handle(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Closure))  
#20 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\  
src\Illuminate\Session\Middleware\StartSession.php(121): Illuminate\Pipeline\  
Pipeline->Illuminate\Pipeline\{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))  
#21 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\  
src\Illuminate\Session\Middleware\StartSession.php(64): Illuminate\Session\  
Middleware\StartSession->handleStatefulRequest(Object(Illuminate\Http\Request),  
Object(Illuminate\Session\Store), Object(Closure))  
#22 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\  
src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(167): Illuminate\Session\Middleware\  
StartSession->handle(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Closure))  
#23 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\  
src\Illuminate\Cookie\Middleware\AddQueuedCookiesToResponse.php(37): Illuminate\  
Pipeline\Pipeline->Illuminate\Pipeline\{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))  
#24 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\  
src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(167): Illuminate\Cookie\Middleware\  
AddQueuedCookiesToResponse->handle(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Closure))  
#25 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\  
src\Illuminate\Cookie\Middleware\EncryptCookies.php(67): Illuminate\Pipeline\  
Pipeline->Illuminate\Pipeline\{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))  
#26 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\  
src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(167): Illuminate\Cookie\Middleware\  
EncryptCookies->handle(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Closure))  
#27 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\  
src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(103): Illuminate\Pipeline\Pipeline->Illuminate\  
Pipeline\{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))  
#28 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\  
src\Illuminate\Routing\Router.php(723): Illuminate\Pipeline\Pipeline-  
>then(Object(Closure))  
#29 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\  
src\Illuminate\Routing\Router.php(698): Illuminate\Routing\Router-  
>runRouteWithinStack(Object(Illuminate\Routing\Route), Object(Illuminate\Http\  
Request))  
#30 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
```



```
src\Illuminate\Routing\Router.php(662): Illuminate\Routing\Router-
>runRoute(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Illuminate\Routing\Route))
#31 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Routing\Router.php(651): Illuminate\Routing\Router-
>dispatchToRoute(Object(Illuminate\Http\Request))
#32 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Foundation\Http\Kernel.php(167): Illuminate\Routing\Router-
>dispatch(Object(Illuminate\Http\Request))
#33 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(128): Illuminate\Foundation\Http\Kernel-
>Illuminate\Foundation\Http\{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))
#34 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\livewire\livewire\
src\DisableBrowserCache.php(19): Illuminate\Pipeline\Pipeline->Illuminate\Pipeline\
{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))
#35 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(167): Livewire\DisableBrowserCache-
>handle(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Closure))
#36 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Foundation\Http\Middleware\TransformsRequest.php(21): Illuminate\
Pipeline\Pipeline->Illuminate\Pipeline\{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))
#37 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Foundation\Http\Middleware\ConvertEmptyStringsToNull.php(31):
Illuminate\Foundation\Http\Middleware\TransformsRequest->handle(Object(Illuminate\
Http\Request), Object(Closure))
#38 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(167): Illuminate\Foundation\Http\Middleware\
ConvertEmptyStringsToNull->handle(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Closure))
#39 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Foundation\Http\Middleware\TransformsRequest.php(21): Illuminate\
Pipeline\Pipeline->Illuminate\Pipeline\{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))
#40 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Foundation\Http\Middleware\TrimStrings.php(40): Illuminate\Foundation\
Http\Middleware\TransformsRequest->handle(Object(Illuminate\Http\Request),
Object(Closure))
#41 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(167): Illuminate\Foundation\Http\Middleware\
TrimStrings->handle(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Closure))
#42 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Foundation\Http\Middleware\ValidatePostSize.php(27): Illuminate\
Pipeline\Pipeline->Illuminate\Pipeline\{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))
#43 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(167): Illuminate\Foundation\Http\Middleware\
ValidatePostSize->handle(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Closure))
#44 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Foundation\Http\Middleware\PreventRequestsDuringMaintenance.php(86):
Illuminate\Pipeline\Pipeline->Illuminate\Pipeline\{closure}(Object(Illuminate\Http\
Request))
#45 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(167): Illuminate\Foundation\Http\Middleware\
PreventRequestsDuringMaintenance->handle(Object(Illuminate\Http\Request),
Object(Closure))
#46 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\fruitcake\laravel-
cors\src\HandleCors.php(38): Illuminate\Pipeline\Pipeline->Illuminate\Pipeline\
{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))
#47 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(167): Fruitcake\Cors\HandleCors-
>handle(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Closure))
#48 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Http\Middleware\TrustProxies.php(39): Illuminate\Pipeline\Pipeline-
>Illuminate\Pipeline\{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))
#49 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(167): Illuminate\Http\Middleware\TrustProxies-
>handle(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Closure))
#50 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(103): Illuminate\Pipeline\Pipeline->Illuminate\
Pipeline\{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))
#51 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Foundation\Http\Kernel.php(142): Illuminate\Pipeline\Pipeline-
>then(Object(Closure))
```

```
#52 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Foundation\Http\Kernel.php(111): Illuminate\Foundation\Http\Kernel-
>sendRequestThroughRouter(Object(Illuminate\Http\Request))
#53 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\public\index.php(52):
Illuminate\Foundation\Http\Kernel->handle(Object(Illuminate\Http\Request))
#54 {main}
```